

PIETINIAI PARTNERIAI

Europos kaimynystės politika (EKP) taikoma Alžyriui, Egiptui, Izraeliui, Jordanijai, Libanui, Libijai, Marokui, Palestinai, Sirijai ir Tunisui. Šią politiką sudaro dvišalė ES ir dešimties atskirų šalių partnerių politika ir regioninio bendradarbiavimo veikla – Viduržemio jūros sąjunga. Reaguodama į sukilimus pietinėse kaimyninėse šalyse ES pagal savo 2011 m. EKP sustiprino paramą demokratinėms pokyčiams. Kita EKP peržiūra buvo atlikta 2015 m.

TEISINIS PAGRINDAS

- Europos Sąjungos sutarties 8 straipsnis;
- Europos Sąjungos sutarties V antraštinė dalis: ES išorės veiksmai;
- Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 206–207 (prekyba) ir 216–219 (tarptautiniai susitarimai) straipsniai.

PRIEMONĖS

Asociacijos susitarimai yra ES dvišalių santykių su Alžyru, Egiptu, Izraeliu, Jordanija, Libanu, Maroku, Palestinos Administracija ir Tunisu teisinis pagrindas. Asociacijos susitarimas, pradėtas rengti su Sirija prieš Sirijos vyriausybei smurtu numalšinant viešus protestus 2011 m., taip ir nebuvo pasirašytas. Derybos dėl ES ir Libijos bendrojo susitarimo buvo sustabdytos 2011 m. vasario mėnesį ir iki šiol neatnaujintos.

Vykdamas Europos kaimynystės politiką ES ir jos pietinės partnerės (išskyrus Libiją ir Siriją) priėmė dvišalius veiksmų planus, partnerystės prioritetus arba asociacijos darbotvarkes. Juose nustatytos politinių ir ekonominių reformų darbotvarkės, į kurias įtraukti trumpojo ir vidutinės trukmės laikotarpio (nuo trejų iki penkerių metų) prioritetai. Atsižvelgiant į ES ir kiekvienos partnerės poreikius, interesus ir gebėjimus, EKP veiksmų planais, visų pirma, siekiama formuoti demokratines, socialiai teisingas ir įtraukias visuomenes, skatinti ekonominę integraciją ir švietimą, plėtoti mažąsias ir vidutines įmones bei žemės ūkį, taip pat sudaryti palankesnes sąlygas asmenų judėjimui per sienas.

Šie planai paprastai finansuojami Europos kaimynystės priemonės ir kitų teminių priemonių lėšomis. Parama taip pat teikiama Europos investicijų banko ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko paskolų pavidalu. ES taip pat siekia pažangos su savo pietinėmis partnerėmis prieigos prie rinkos ir bendradarbiavimo migracijos bei judumo klausimais srityse. Vyksta derybos su Maroku ir Tunisu dėl išsamių ir visapusiškų laisvosios prekybos susitarimų. Su Maroku, Tunisu ir Jordanija užmegztos partnerystės

judumo srityje ir vyksta derybos su Libanu. Įgyvendinant šias programas, visų pirma 2016 m. pradėta [Partnerystės judumo srityje iniciatyva](#), vykdoma nemažai projektų. Be to, regioninės ir dvišalės migracijos ir judumo srities iniciatyvos finansuojamos [ES skubiosios pagalbos Afrikai patikos fondo](#) Šiaurės Afrikos programai skirtomis lėšomis Alžyre, Egipte, Libijoje, Maroke ir Tunise. [ES regioninis patikos fondas, sukurtas reaguojant į krizę Sirijoje](#), (fondas „Madad“) teikia paramą Sirijos pabėgėliams, šalies viduje perkeltiems asmenims ir vietos bendruomenėms Libane, Jordanijoje ir Egipte.

Viduržemio jūros sąjunga (VJS), įsteigta 2008 m. siekiant atgaivinti Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių partnerystę, yra ES valstybių narių ir 15 Viduržemio jūros šalių, įskaitant dešimt pietinių partnerių, bendradarbiavimo regioninis pagrindas.

DABARTINĖ PADĖTIS

A. Alžyras

Kaip pagrindinis regioninis veikėjas ir svarbus energijos gamintojas, Alžyras yra vienas iš pagrindinių ES partnerių pietų kaimynystėje. 2005 m. įsigaliojo asociacijos susitarimas. ES ir Alžyras 2017 m. kovo mėn. įvykusiame Asociacijos tarybos posėdyje patvirtino bendrus [partnerystės prioritetus](#). Partnerystės prioritetais apibrėžiama atnaujinta politinio dalyvavimo ir tvirtesnio bendradarbiavimo sistema, daugiausiai dėmesio skiriant: i) valdymui ir pagrindinėms teisėms; ii) socialiniam ir ekonominiam vystymuisi ir prekybai; iii) energetikai, aplinkai ir klimato kaitai; iv) strateginiam dialogui ir dialogui saugumo srityje; v) žmogiškajai dimensijai, migracijai ir judumui.

B. Egiptas

Europos Sąjungos ir Egipto santykius reglamentuoja asociacijos susitarimas, galiojantis nuo 2004 m. Atsižvelgdama į EKP persvarstymą, 2017 m. liepos mėn. ES ir Egipto asociacijos taryba priėmė ES ir Egipto partnerystės prioritetus. Nors visi asociacijos susitarimo elementai ir toliau galioja, [partnerystės prioritetai](#), kuriuos drauge apibrėžia ES ir Egiptas, pakeičia veiksmų planą. Jais bus grindžiama partnerystė 2017–2020 m. laikotarpiu. Šiuo laikotarpiu daugiausia dėmesio bus skiriama: i) ekonomikos modernizavimui, energetikos tvarumui ir aplinkai; ii) socialiniam vystymuisi ir socialinei apsaugai; iii) valdymui, stabilumo didinimui ir moderniai demokratinei valstybei.

C. Izraelis

ES ir Izraelio santykiai yra įvairiapusiai, pagrįsti tvirtais ekonominiais ir prekybiniais ryšiais, taip pat techniniu bendradarbiavimu. Šie santykiai, paremti 2000 m. asociacijos susitarimu, vėliau dinamiškai vystėsi ir labai išsiplėtė, apimdami daugelį sektorių. ES ir Izraelio veiksmų planas, dėl kurio susitarta 2005 m., grindžiamas bendromis vertybėmis – demokratija, pagarba žmogaus teisėms, teisės viršenybe ir pagrindinėmis laisvėmis. Jis skatina Izraelio integraciją į Europos politikos priemones ir programas. 2009 m. ES nusprendė, kad santykiams aukštesnio lygio statusą bus galima suteikti tik pasiekus pažangos Artimųjų Rytų taikos procese. Vis dėlto bendradarbiavimas tęsiamas remiantis [2005 m. EKP veiksmų planu](#), kuris pratęstas iki 2020 m.

D. Jordanija

ES laiko Jordaniją svarbia partnere, kuri atlieka stabilizuojantį vaidmenį Artimuosiuose Rytuose. 2002 m. gegužės mėn. įsigaliojęs ES ir Jordanijos asociacijos susitarimas

sudaro dvišalių santykių teisinį pagrindą. 2012 m. buvo priimtas EKP veiksmų planas, o 2016 m. gruodžio mėn. buvo susitarta dėl naujų [ES ir Jordanijos partnerystės prioritetų](#) ir susitarimo. Vykdamas EKP, Jordanija yra pirmoji Viduržemio jūros regiono šalis partnerė, su kuria ES užbaigė technines derybas dėl aukštesnio lygio statuso. 2014 m. spalio mėn. ES ir Jordanija užmezgė partnerystę judumo srityje. Jordanijai suteikti du makrofinansinės paramos paketai (2013 m. paketo vertė – 180 mln. EUR, o 2016 m. gruodžio mėn. paketo vertė – 200 mln. EUR). Jordanija priėmė 655 000 pabėgėlių iš Sirijos ir gauna paramą iš „Madad“ fondo – tai Europos Sąjungos regioninis patikos fondas, sukurtas reaguojant į krizę Sirijoje. ES Jordanijai teikia paramą, kad padėtų susidoroti su Sirijos pabėgėlių krize, todėl 2016 m. buvo pakeistas ES ir Jordanijos asociacijos susitarimas siekiant [sušvelninti kilmės taisykles](#), taikomas Jordanijos eksportuotojams, prekiaujantiems su ES.

E. Libanas

Santykiai grindžiami ES ir Libano asociacijos susitarimu, galiojančiu nuo 2006 m., ir [ES ir Libano partnerystės prioritetais](#) bei susitarimu, dėl kurių susitarta 2016 m. lapkričio mėn. 2017 m. liepos mėn. vykusiame ES ir Libano asociacijos tarybos susitikime buvo susitarta tęsti diskusijas siekiant pasirašyti partnerystės judumo srityje susitarimą. ES remia Libano vienybę, stabilumą, nepriklausomybę, suverenumą ir teritorinį vientisumą, visų pirma, atsižvelgdama į blogėjančią padėtį kaimyninėje Sirijoje. 4,4 mln. gyventojų turintis Libanas šiuo metu yra priglaudęs maždaug 1 mln. registruotų pabėgėlių iš Sirijos. Libanas taip pat gauna paramą iš „Madad“ fondo.

F. Libija

Žlugus M. Gaddafi režimui, Libijoje dėl sudėtingo politinio, teritorinio, socialinio ir gentinio susiskaidymo kilo civilinis karas. Libija taip pat yra žinoma kaip Sahelio regiono prekybos žmonėmis ir kontrabandos tranzito maršrutas. Atsižvelgdama į tai ES siekia padėti Libijos piliečiams sukurti stabilią ir įtraukią valstybę. ES remia JT tarpininkavimo pastangas, kuriomis siekiama sustabdyti ginkluotą konfliktą, ir laikosi diplomatinio požiūrio į Libijos ir regiono suinteresuotuosius subjektus. Libija nėra sudariusi su ES asociacijos susitarimo arba kito sutartinio susitarimo, tačiau šalis atitinka finansavimo pagal Europos kaimynystės priemonę reikalavimus. Nuo 2016 m. iš [Europos Sąjungos skubiosios pagalbos Afrikai patikos fondo migrantų apsaugai Libijoje skirta beveik 135 mln. EUR](#).

G. Marokas

Iš pietinių partnerių Maroko santykiai su ES yra bene labiausiai išplėtoti. Asociacijos susitarimas galioja nuo 2000 m., o 2013 m. priimtas naujas EKP veiksmų planas. 2008 m. šaliai suteiktas EKP aukštesnio lygio statusas, kuris atspindi siekį stiprinti ES ir Maroko bendradarbiavimą ir toliau remti ekonomines ir politines reformas. 2013 m. birželio mėn. užmezgta ES ir Maroko partnerystė judumo srityje. Šiuo metu vyksta derybos dėl [vizų režimo supaprastinimo ir readmisijos](#) susitarimų ir išsamesnio ir visapusiško laisvosios prekybos susitarimo. Be to, 2014 m. įsigaliojo naujas žuvininkystės susitarimas. Pagal du naujausius Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimus ES galėtų įgyvendinti susitarimus su Maroku, tačiau šie susitarimai netaikomi Vakarų Sacharai.

H. Palestina

ES yra pagrindinė Palestinos Administracijos finansinė rėmėja, o preliminari metinio dvišalio asignavimo suma sudaro maždaug 300 mln. EUR. Bendras ES paramos tikslas – padėti sukurti būsimos gyvybingos, nepriklausomos ir demokratinės Palestinos valstybės, kuri gyvuotų kartu su Izraeliu ir kitais kaimynais taikos ir saugumo sąlygomis, pajėgumus. ES ir Palestinos Administracijos santykių teisinis pagrindas yra 1997 m. sudarytas [laikinis asociacijos susitarimas dėl prekybos ir bendradarbiavimo](#). ES ir Palestinos Administracija pasirašė 2013 m. įsigaliojusį EKP veiksmų planą. Tais pačiais metais ES Izraeliui ir būsimai Palestinos valstybei pasiūlė specialią privilegijuotą partnerystę, pagal kurią, atsižvelgiant į galutinį susitarimą dėl statuso, numatomas precedento neturintis abiem šalims skirtos politinės, ekonominės ir saugumo paramos priemonių rinkinys.

I. Sirija

Po to, kai Sirijos vyriausybė 2011 m. kovo mėn. pradėjo smurtu malšinti prieš ją nukreiptus protestus, ES Sirijos režimui pradėjo taikyti vis griežtesnes priemones. Buvo sustabdytos visos ES ir Sirijos vyriausybės bendradarbiavimo programos. ES remia įtraukias taikos derybas, kuriomis siekiama Sirijos vadovaujamo politinio pereinamojo proceso. ES yra pagrindinė pagalbos teikėja reaguojant į krizę Sirijoje, o ES ir jos valstybės narės humanitarinei, vystymosi, ekonominei ir stabilizavimo pagalbai [drauge skyrė](#) daugiau kaip 16,9 mlrd. EUR. [Regioninis patikos fondas, sukurtas reaguojant į krizę Sirijoje](#), valdo didžiąją nehumanitarinės pagalbos, teikiamos kaimyninėms šalims, priėmusiems pabėgėlius iš Sirijos, dalį. Iki šiol fondas pasiekė bendrą 1,7 mlrd. EUR sumą. 2017 m. balandžio 3 d., Taryba priėmė [ES strategiją dėl Sirijos](#). Vadovaudamasi šia strategija, ES surengė tris konferencijas „Parama Sirijos ir viso regiono ateičiai“: pirmoji konferencija surengta 2017 m. balandžio mėn. ir joje tarptautinė bendruomenė [įsipareigojo](#), reaguodama į krizę Sirijoje, 2017 m. skirti 5,6 mlrd. EUR finansavimą humanitarinei, atsparumo ir vystymosi veiklai remti; 2018 m. balandžio mėn. surengta antroji konferencija, kurios dalyviai [įsipareigojo](#) 2018 m. skirti 3,5 mlrd. EUR, o 2019–2020 m. – dar 2,7 mlrd. EUR; trečioji konferencija surengta 2019 m. kovo 12–14 d. ir per ją prisiimti [įsipareigojimai](#) 2019 m. skirti 6,2 mlrd. EUR ir daugiamečiai įsipareigojimai 2020 m. ir vėliau skirti beveik 2,1 mlrd. EUR. Humanitarinės pagalbos poreikiai tebėra itin dideli. Humanitarinės pagalbos reikia daugiau nei 11 mln. sirų, o pabėgėlių iš Sirijos skaičius užsienyje pasiekė daugiau nei 5,6 mln.

J. Tunisas

Po 2011 m. Tuniso revoliucijos remdama šalies perėjimą prie demokratijos ES teikė politinę, finansinę ir techninę paramą. Dvišalių santykių teisinis pagrindas tebėra nuo 1998 m. galiojantis asociacijos susitarimas. 2012 m., atsižvelgdami į padarytą didelę pažangą, ES ir Tunisas susitarė pradėti plėtoti privilegijuotą partnerystę ir parengti išsamų 2013–2017 m. [veiksmų planą](#). 2018 m. liepos mėn. ES ir Tuniso asociacijos taryba priėmė pagrindines [2018–2020 m. ES ir Tuniso privilegijuotos partnerystės gaires](#). 2014 m. kovo mėn. Tunisas ir ES užmezgė partnerystę judumo srityje ir po to pradėtos derybos dėl [vizų režimo supaprastinimo ir readmisijos susitarimų](#). 2015 m. spalio mėn. pritarta [deryboms dėl išsamaus ir visapusiško laisvosios prekybos susitarimo](#) ir jos šiuo metu vyksta. 2011–2016 m. ES parama Tunisui sudarė 2 mlrd.

EUR (1,2 mlrd. EUR subsidijų ir 800 mln. EUR makrofinansinės paramos). ES įsipareigojo 2017 m. padidinti metinę finansinę paramą subsidijų forma iki 300 mln. EUR ir išlaikyti pastovų finansavimą laikotarpiu iki 2020 m. 2014 m. sausio mėn. Tunise bendru sutarimu priimta nauja konstitucija, o 2014 m. spalio – gruodžio mėn. sėkmingai surengti parlamento ir prezidento rinkimai bei ilgai laukti 2018 m. gegužės mėn. savivaldos rinkimai buvo svarbus žingsnis į priekį šaliai pereinant prie demokratijos.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas visapusiškai dalyvauja Europos kaimynystės politikoje. Per savo Užsienio reikalų komitetą jis stebi, kaip įgyvendinama EKP, visų pirma atsižvelgdamas į EKP metines pažangos ataskaitas ir EKP peržiūras. Komitetas stebi politinę padėtį šalyse partnerėse, nuolat keisdamasis nuomonėmis su aukšto lygio vyriausybės pareigūnais, ekspertais ir pilietinės visuomenės suinteresuotaisiais subjektais. Biudžeto valdymo įgaliojimai suteikia Parlamentui galimybę daryti tiesioginę įtaką nustatant sumas, skiriamas Europos kaimynystės priemonei. Parlamento pritarimo reikia sudarant visus asociacijos susitarimus su pietinėmis EKP partnerėmis. Parlamentas taip pat turi pritari bet kokiam naujam prekybos susitarimui, įskaitant būsimus išsamius ir visapusiškus laisvosios prekybos susitarimus su Maroku ir Tunisu.

Reguliarūs dvišaliai santykiai su pietinių šalių partnerių parlamentais palaikomi per [nuolatinės delegacijas](#). Dėl šios priežasties santykiai su Maroko parlamentu buvo sustiprinti 2010 m. sukūrus jungtinį parlamentinį komitetą. Jungtiniai parlamentiniai komitetai taip pat įsteigti 2016 m. su Tunisu, o 2018 m. – su Alžyru. Parlamentiniai ryšiai su Sirija sustabdyti dėl pilietinio karo, o dabartinės aplinkybės Libijoje taip pat neleidžia plėtoti tarpparlamentinių santykių. Regioniniu lygmeniu Europos Parlamentas dalyvauja Viduržemio jūros sąjungos parlamentinėje asamblėjoje, kuri kartą per metus susirenka į plenarinę sesiją ir kasmet surengia keletą komitetų posėdžių. Paskutinis plenarinis posėdis buvo surengtas [2019 m. vasario 13–14 d. Strasbūre](#), kur Parlamentas perdavė pirmininkavimą Turkijos Didžiajai Nacionalinei Asamblėjai. Parlamentas dalyvavo vykdant keletą ES rinkimų stebėjimo misijų pietinėse šalyse partnerėse (neseniai buvo stebimi parlamento rinkimai Libane ir savivaldos rinkimai Tunise). Parlamentas taip pat teikia paramą Marokui ir Tunisui – dviem prioritetinėms šalims pagal jo demokratijos rėmimo programą.

María Álvarez López
04/2019

